

ВІДГУК

**рецензента на дисертаційне дослідження Мельника Романа Станіславовича
«Функціонування терміну “Галичина” у публічній сфері Львова: за матеріалами
газети “Діло” (1923-1939 рр.)» поданого на здобуття наукового ступеня доктора
філософії за спеціальністю 032 – «Історія та археологія»**

Дисертація Романа Мельника присвячена важливій і актуальній темі – функціонуванню терміну «Галичина» у публічній сфері міжвоєнного Львова. Вона добре вписується до популярного в останні роки напрямку досліджень української регіональної історії та символічної географії. Галичина традиційно привертала увагу істориків і є одним з найкраще досліджених українських регіонів в українській та західній історіографії. Втім, Роман Мельник зумів запропонувати свіжу та актуальну перспективу, яка показує важливість ідеї та дискурсу Галичини не лише в контексті інтелектуальної історії, але й у ширших політичних, культурних і геополітичних контекстах міжвоєнної доби.

Дисертація присвячена складній і багатовимірній темі, спирається на широку джерельну базу, піднімає велику кількість проблем і пропонує загалом адекватні і часто новаторські висновки та інтерпретації. Безсумнівним позитивом роботи є те, що історія поняття «Галичина» поміщена у ширший контекст дискусій довкола суміжних понять і контрконцептів, як-от «Східна Малопольща», «Червенська земля», «Західна Україна», «Велика Україна» тощо. Автор також вдало вплітає свою інтелектуальну історію в ширшу політичну історію розпаду імперій, постання націоналізуючих держав і міждержавної конфронтації за українські землі у міжвоєнний період. Варто підкреслити, що робота виходить поза межі традиційної національної історії і простежує різноманітні українські, польські та меншою мірою єврейські контексти інтелектуальних дискусій міжвоєнної доби.

Проблемна структура роботи, яка пропонує послідовний аналіз історії поняття «Галичина» в контексті дискусій довкола її ключових контрконцептів, є логічною і добре обґрунтованою. Слушним видається і головний висновок дисертації про те, що саме наповненість різноманітними історичними, національними і цивілізаційними сенсами дозволила Галичині залишатись релевантним поняттям і продовжувати займати важливе місце на ментальних мапах українців у міжвоєнний період, попри зникнення з політичних мап.

Попри вказані вище переваги і сильні сторони дисертації, вона не позбавлена і низки недоліків. Робота загалом добре написана, але є простір для вдосконалення академічного письма і стилістики. Є, наприклад, деякі стилістичні рішення, логіка яких залишається для мене незрозумілою. Наприклад, українські назви періодичних видань чи книжок даються в лапках, а польські без. Варто було це уніфікувати, а якщо давати без лапок, то треба було використовувати курсив. В роботі також є помітні польські стилістичні впливи, доречність яких також не є очевидною. Наприклад, підрозділ 4.1. називається «Галицький «П'ємонт» та українська соборність: дискурс політичний», підрозділ 4.3. «Галицька «провінція» та місія наддніпрянців: дискурс культурний». Частина цього підрозділу називається «Наддніпрянці у Галичині: місія мистецька» (с. 211). Мало б бути: політичний дискурс, культурний дискурс і мистецька місія.

Я маю також два більш концептуальних зауваження, які стосуються дизайну дослідження. З одного боку, позитивом є те, що у своєму кінцевому вигляді робота пропонує значно більше, ніж задумувалось на початку, коли фокус мав бути лише на понятті «Галичина» і газеті «Діло». Зараз «Діло» є лише одним з багатьох джерел (хоча

й центральним), а «Галичина» лише одним з концептів, які розглядаються. Але назва роботи чомусь не була відповідним чином уточнена.

Втім, певна інерція першопочаткового задуму і фокусу на «Ділі» відчувається в деяких місцях роботи, коли Роман схильний ототожнювати думку авторів та редакторів «Діла» з думкою всіх українців регіону (наприклад, цитата на с. 110, яка починається реченням «термін «Галичина» в українських текстах позначав українську частину провінції наусьому відрізу від 10 ст. до їхнього часу»). Після таких тверджень виникає питання, чи немає тут есенціалізації, бо в інших розділах дисертації йдеться про відмінності у поглядах між центристами і комуністичними та націоналістичними середовищами, які, зокрема, віддавали перевагу терміну «Західна Україна».

Моє друге зауваження стосується теоретико-методологічної рамки роботи. У Вступі і першому розділі автор наголошує, що він досліджує історію поняття «Галичина» у публічній сфері Львова з перспективи історії понять Райнгарта Козеллека (і навіть стверджує, що Галичину можна віднести до «базових понять» в розумінні Козеллека), регіональної історії і теорії націоналізуючих держав Роджерса Брубейкера.

Натомість, “ментальне мапування” (mental mapping)/“imaginative geography”/“symbolic geography”, які можна було б очікувати побачити в якості важливої, якщо не ключової, теоретико-методологічної рамки цієї роботи, ані у Вступі, ані у методологічній частині першого розділу, взагалі не згадуються. Якщо я не помиляюсь, поняття "ментальна мапа" вперше з'являється на с. 244 в останньому абзаці Висновків: «Врешті, саме така наповненість різними значеннями, що витікали з головних політичних та культурних дискусій того часу, як націоналізм, цивілізація тощо, дозволяла Галичині

залишатися релевантною одиницею на ментальній мапі, навіть попри численних конкурентів».

Я не ставлю під сумнів важливість історії понять та інтелектуальної історії для дослідження теми дисертації, але, на мою думку, вони мали б займати лише підпорядковану позицію щодо ментального мапування чи символічної географії. Просторові концепти на кшталт «Галичини» є специфічними поняттями, які є виразами просторової уяви певних колективів та індивідів, й які неможливо вивчати у відриві від їхнього проєктування на реальні та уявні мапи та уявлень про кордони, що їх відокремлюють від інших просторових концептів. Їхня прив'язка до простору і мап, попри все їх можливе наповнення культурними сенсами, робить їх більш конкретними та намацальними й не дає їм досягти того рівня абстрактності та невизначеності, щоб вважатись «базовими концептами» у розумінні Козеллека. Не випадково, серед близько 130 «базових понять», проаналізованих в усіх восьми томах «Geschichtliche Grundbegriffe: Historisches Lexikon zur Politisch-sozialen Sprache in Deutschland» за редакції Козеллека, Конце і Бруннера, немає жодного просторового концепту (включно з «Німеччиною» чи «Європою»).

Надто захопившись інтелектуальною історією й помилковою ідеєю про Галичину як базовий концепт, автор не приділив достатньо уваги проєктуванню просторових концептів, які він аналізує, на мапи (в роботі немає жодної мапи), а також змінним уявленням про кордони цих регіонів і конфронтації за кордони та прикордонні території. Це становить головний недолік дизайну цієї роботи, який, я сподіваюсь, буде виправлений вже у постдисертаційній монографії.

Попри висловлені зауваження, варто підкреслити, що дисертація Романа Мельника є самостійним та оригінальним дослідженням, яке має очевидну наукову новизну і робить важливий внесок у вивчення української і польської інтелектуальної історії міжвоєнної доби. Основні тези дисертації були успішно апробовані у трьох наукових публікаціях. Дисертація відповідає всім вимогам, що висуваються МОН України щодо присудження ступеня доктора філософії, а Роман Мельник заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 – «Історія та археологія».

Рецензент:

Володимир Склокін,

7 березня 2025 р.

кандидат історичних наук,

доцент кафедри історії

Українського католицького університету

ПІДПИС Склокіна В
ПОСВІДЧУЮ
ФАХІВЕЦЬ ВІДДІЛУ УПРАВЛІННЯ
ПЕРСОНАЛОМ Мед

